

In gesprek over zorgrobots en AI in een Utrechts buurthuis

Kunstmatige of artificiële intelligentie (AI) kan de zorg verbeteren. Maar AI kan zorgprofessionals niet vervangen en ze mogen niet zomaar blind vertrouwen op het oordeel van zo'n slimme computer. Dat zeggen deelnemers aan de vierde dialoog over AI in de zorg. De dialoog laat ook zien dat burgers en patiënten meer willen leren over AI en er graag over meepraten.

- Burgers, patiënten, taalambassadeurs, onderzoekers en ontwikkelaars gingen met elkaar in gesprek over de mogelijke voordelen en nadelen van AI in de zorg.
- De ontwikkelaars van behandelkeuzesysteem [PROSPECT](#) en zorgrobot [SARA](#) lieten zien wat deze AI-toepassingen doen en hoe ze gebruikt (kunnen) worden in de zorg.
- Deelnemers zien de voordelen van AI, maar zijn ook voorzichtig. Ze vertrouwen een AI niet zomaar, en vinden vooral dat zorgprofessionals niet blindelings het oordeel van een AI moeten volgen.

In een [eerdere serie van drie dialogen](#) gingen we in gesprek met burgers en patiënten over hun verwachtingen en bedenkingen bij kunstmatige intelligentie (AI) in de zorg. Het groepsgesprek op 11 mei 2022 bouwde hierop voort. Deze dialoog vond fysiek plaats in buurthuis de Nieuwe Jutter in Utrecht. Onder de ruim 30 aanwezigen waren buurtbewoners, patiënten, patiëntvertegenwoordigers, taalambassadeurs en andere geïnteresseerden.

Waar ging de dialoog over?

Sophie van Baalen, onderzoeker bij het Rathenau Instituut, leidt de sessie in met een laagdrempelige introductie van kunstmatige intelligentie. Dit doet zij samen met Henk Marquering, professor Radiologie (met focus op AI) aan het Amsterdam UMC, die het principe van AI uitlegt aan de hand van alledaagse voorbeelden.

Wat is AI? ↓

Kunstmatige intelligentie of AI (artificiële intelligentie) staat voor slimme dingen die een computer kan doen. Zo slim dat het intelligent genoemd wordt. Die slimheid komt vooral doordat computers steeds beter en sneller worden en meer kunnen berekenen. Een voorbeeld is Google Maps dat dankzij AI in een fractie van een seconde de snelste route van A naar B berekent. Ook in de zorg vindt AI zijn weg. Zo zijn er programma's die meebepalen wat de beste behandeling is voor een ziekte. Andere programma's plannen afspraken efficiënt in, zodat een patiënt niet op verschillende dagen naar het ziekenhuis moet voor onderzoek. Naast voordelen van AI zijn er ook zorgen en risico's. Zo maken gebruikers zich zorgen om de hoeveelheid gegevens die van hun verzameld wordt en de manier waarop daarmee wordt omgegaan. Ook vrezen patiënten dat artsen de voorstellen van een AI blindelings overnemen zonder aandacht voor de specifieke situatie van de patiënt.

Om de mening over AI onder de deelnemers te toetsen trappen we af met een paar stellingen. Hieruit blijkt dat de meeste deelnemers weleens van AI hebben gehoord. Niet iedereen is er echter van overtuigd dat AI de zorg gaat verbeteren.

Volgens een deelnemer kan AI de waarde van persoonlijke, menselijke aandacht nooit vervangen. Een groot deel van de zaal beaamt dat technologie zoals AI de arts uitsluitend moet ondersteunen. Het mag de arts nooit vervangen. Iemand anders brengt in dat AI de vaardigheden van menselijke artsen soms juist overtreft. Deze deelnemer legt uit dat AI bijvoorbeeld heel nuttig kan zijn om zeldzame ziekten vast te stellen, omdat zo'n slim computersysteem veel sneller veel meer gegevens met elkaar kan vergelijken dan een menselijke arts.

Hierna volgen de presentaties van twee AI-voorbeelden. Rianne Fijten en Michiel Hageman vertellen over PROSPECT, een behandelkeuzehulp die gebruik maakt van AI om patiënten met prostaatkanker en hun artsen te ondersteunen bij het kiezen van de meeste geschikte behandeling.

Met behulp van PROSPECT krijgen patiënten met prostaatkanker meer inzicht in de aard en het verloop van hun ziekte, en in de mogelijke consequenties van bepaalde behandelingen. Patiënten moeten een uitgebreide vragenlijst invullen en de gegeven antwoorden worden vervolgens gebruikt om persoonlijk advies te geven.

Kees van het Maalpad van SARA Robotics heeft zorgrobot SARA meegenomen. Hij legt uit hoe de robot o.a. wordt ingezet om mensen in verzorgingstehuizen bij te staan. Bewoners kunnen verschillende activiteiten doen met de robot, zoals verhalen vertellen, foto's en video's tonen en spellen spelen die bewoners stimuleren hun hersenen en/of lichaam te gebruiken. Per bewoner slaat robot SARA een uniek profiel op, waarmee de voorkeuren van die bewoner worden onthouden. Zo krijgt een bewoner met interesse in voetbal activiteiten aangeboden die daarmee te maken hebben.

Zit de arts wel te wachten op goed geïnformeerde patiënten?

Na een korte pauze worden de deelnemers verdeeld over drie tafels. De experts van de AI-voorbeelden zitten elk aan één van de drie tafels. Aan de twee tafels over PROSPECT werpen deelnemers kritische vragen op: vinden artsen het wel prettig wanneer patiënten goed geïnformeerd zijn en gerichte vragen stellen? Een deel denkt van niet. Rianne van PROSPECT is het ermee eens dat niet elke arts zit te wachten op een mondige patiënt maar uiteindelijk zijn ze er juist bij geholpen als ze een beter beeld krijgen van de wensen en voorkeuren van verschillende patiënten. Zowel arts als patiënt wil namelijk geen spijt hebben na een bepaalde medische behandeling.

En hoe zit het als mensen niet goed kunnen lezen of niet goed genoeg met computers overweg kunnen om te profiteren van zo'n behandelkeuzehulp? Hier moeten oplossingen voor komen, maar er zijn al veel technische mogelijkheden, zoals voorleesprogramma's.

Daarnaast is er ook aandacht voor de voordelen van PROSPECT. Een deelnemer merkt op dat ze informatie liever thuis tot zich neemt en naleest dan dat ze onvoorbereid voor het blok wordt gezet in de spreekkamer. Deelnemers zien dan ook graag dat oplossingen zoals PROSPECT ook beschikbaar komen voor andere ziektebeelden.

Wie zou een zorgrobot in huis nemen?

Aan de tafel over robot SARA ligt de aftrapvraag aan deelnemers voor de hand: zou je zelf zo'n zorgrobot in huis nemen? Kees van SARA Robotics legt uit dat mensen vaak even moeten wennen aan de robot maar dat er meestal een omslagpunt komt waarop iemand niet meer zonder de robot wil of kan. Sommige deelnemers lijkt het ideaal, vooral voor recreatieve activiteiten. Gezien de personeelstekorten in de zorg denkt een deelnemer dat robot SARA een mooie aanvulling zou zijn voor zorgtehuizen. Een ander vreest dat mensen gehecht raken aan zo'n robot en dat het dan erg pijnlijk is als deze weg moet, om wat voor reden dan ook.

Daarnaast is robot SARA voorzien van camera's. Niet iedereen voelt zich hierbij op zijn gemak:

Een deelnemer zegt hierover: *"Ik vertrouw SARA niet. Zo'n robot is er altijd, die kan je niet wegzetten zoals een telefoon. Ik houd graag de controle, dat gaat niet met zo'n robot."*

Er ontstaat vervolgens een discussie over het uiterlijk van de robot. Moet de robot groter of juist kleiner zijn, menselijker of juist dierachtig. Een deel van de mensen aan tafel vindt het prettiger als de robot kleiner zou zijn, "want dan voelt het alsof de robot minder macht heeft."

Opnieuw komt de angst boven drijven dat robots dingen over het hoofd kunnen zien:

"Verpleegpersoneel moet niet blindelings vertrouwen op het oordeel van zo'n robot."

Kortom, vertrouwen in de vaardigheid van een zorgrobot is zeker niet vanzelfsprekend onder de deelnemers.

De sessie wordt afgesloten met een serie stellingen. Hieruit blijkt dat iedereen enthousiast is over de dialoog. Het gros van de zaal heeft na de gesprekken een positievere houding tegenover AI en denkt ook dat AI de zorg gaat verbeteren. Maar een deel behoudt haar bedenkingen over robots en AI in de zorg. AI moet mensen, zowel artsen als patiënten, vooral ondersteunen. En de invoering van robots en AI mag niet ten koste gaan van de persoonlijke aandacht voor patiënten en cliënten. Tenslotte is er behoefte aan meer van dit soort sessies. Een belangrijke les is dus dat mensen graag meepraten en meedenken over de ontwikkeling van dit soort nieuwe technologieën, als ze hiertoe de kans krijgen. Op naar meer dialogen!

Juni 2022